

שיח הפרטיות בתקשורת הישראלית בשנת 2013

נילי שטיינפלד, אוניברסיטת אריאל בשומרון

נושא הפרטיות נוכח בשיח התקשורתי והציבורי באופן גובר והולך בשנים האחרונות. פרטיות אינה ערך מודרני, והמקורות להגות על אודות פרטיות מצויים כבר בסיפורי המקרא,¹ ובשיח המשפטי המודרני כבר מסוף המאה ה-19,² אך בשנים האחרונות אנו עדים להתפתחותו של שיח ציבורי ער, וסיקור תקשורתי הולך וגדל בנושא הפרטיות. הסיבה לכך ברורה: בעשור האחרון מתמקדים פיתוחים טכנולוגיים באיסוף, עיבוד והפצה של נתונים ביתר שאת. בעידן המידע נתונים הם הכוח המניע ומידע הוא חומר הגלם המרכזי והמשמעותי של התעשייה הדיגיטלית.

נוסף לכך, פרקטיקות השימוש ברשת האינטרנט מתבססות יותר ויותר על שיתוף מידע בידי המשתמשים. הרשתות החברתיות נהנות מפופולאריות רבה בקרב כל שכבות הגיל והאוכלוסיות המרכיבות את משתמשי האינטרנט בעולם, ואחוזים הולכים וגדלים של משתמשים משתמשים בהן בקביעות ומדי יום, ורבים אף פעילים במספר רשתות חברתיות במקביל.³ הרשתות החברתיות קוראות לנו "לשתף" - תמונות, וידאו, טקסט - או, פשוט, לשתף את "עולמנו" או את "חיינו" עם רשתות החברים שלנו.⁴

לצד הממד החיובי שבמגמת השיתוף ויצירת תכנים על ידי משתמשים, הולכים וגוברים הקולות המתריעים מפני הסכנות וההשלכות על פרטיותנו. מידע שאנו משתפים מועתק, מופץ ונמכר לגורמים רבים. אם נחרט בעתיד על מידע ששיתפנו, יהיה זה קשה עד בלתי אפשרי למחוק זכר למידע הרלוונטי. לעתים רבות אנו משתפים מידע עלינו ועל אחרים בלי שנהיה מודעים לכך, ומרבית הפעילויות שאנו מבצעים ברשת האינטרנט מתועדות על ידי תכנות שונות או על ידי ספקיות הרשת שלנו.⁵ גורמים רבים מעוניינים במידע עלינו, ביניהם חברות פרסום, מכוני מחקר, וכן גורמי מודיעין והממשלה.

גם התקשורת הישראלית עסקה בנושא הפרטיות במהלך שנת 2013, לרוב בהקשרים טכנולוגיים, כאשר מספר אירועים והכרזות במהלך השנה הסיטו את הדיון לכיוונים שונים והשליכו על אופי הסיקור התקשורתי של נושא זה. בפרק זה אסקור את העיסוק התקשורתי סביב פרטיות בישראל בשנה האחרונה, ואת האירועים אשר עיצבו אותו.

¹ רקובר, נ. (2002). מה טבו אהליך יעקב: על הגנת הפרטיות. פרשת השבוע, תשס"ב, 80. משרד המשפטים.

² "www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/E39DE069-5A4B-48D9-BB66-77302F2F4DD8/3975/80.rtf".

³ Warren, S.D., & Brandeis, L., The Right to Privacy. Harvard Law Review, 1890, 4(5), 193-220.

⁴ Duggan, M., & Smith, A. (2013). Social Media Update 2013. Pew Research Internet Project.

⁵ www.pewinternet.org/2013/12/30/frequency-of-social-media-use/. Purcell, K. (2011). Search and Email still Top the List of most Popular online Activities. Pew Research Internet Project.

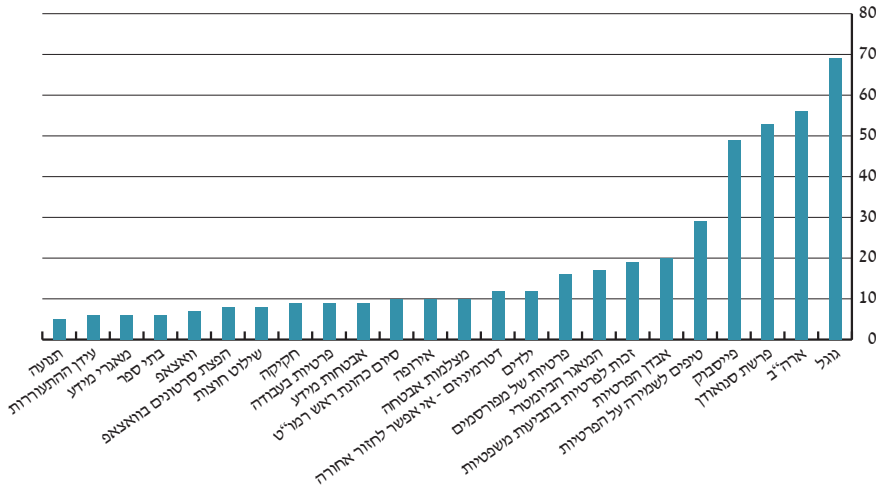
⁶ www.pewinternet.org/2011/08/09/search-and-email-still-top-the-list-of-most-popular-online-activities John, N. (2012). Sharing and Web 2.0: The Emergence of a Keyword. New Media & Society, 15(2), 167-182.

⁷ Goodin, D. (2010, November 23). Google Sued for Scanning Emails of Non-Gmail users. The Register.

⁸ www.theregister.co.uk/2010/11/23/gmail_privacy_lawsuit. Solove, D.J. (2004). The Digital Person: Technology and Privacy in the Information Age. New York: New York University Press.

פרטיות - מגמות כלליות בעיסוק התקשורת

מנתוני יפעת עולה כי במהלך שנת 2013, פורסמו כ-360 כתבות בעיתונות הכתובה (דפוס ואינטרנט) המרכזית בישראל, שהעיסוק בנושא הפרטיות היה במרכזן (המילה "פרטיות" נכחה בכותרת או בכותרת המשנה של הכתבה, והכתבה עסקה בנושא רלוונטי לתחום הפרטיות). הכתבות דנו בהיבטים שונים של פרטיות, ומרביתן עסקו בנושא מן הזווית הטכנולוגית. בגרף 1 מתוארת התפלגות הנושאים שבמרכז הכתבות העוסקות בנושא הפרטיות שהתפרסמו במהלך השנה.

גרף 1 - נושאי העיסוק המרכזיים בכתבות העוסקות בפרטיות שהתפרסמו בעיתונות הכתובה בישראל בשנת 2013

Google ו-Facebook: במרכז הסיקור העוסק בפרטיות

כפי שאפשר לראות בבירור מהתבוננות בגרף, חברות הטכנולוגיה גוגל ופייסבוק עומדות במרכז הסיקור התקשורת על פרטיות במדיה הישראלית. 69 כתבות שעסקו בפרטיות דנו בנושא זה תוך עיסוק בפעילותה של גוגל, ו-49 כתבות עסקו בפייסבוק. הסיקור במקרים אלו הוא לרוב סיקור שלילי, ובמרבית המקרים הוא מתאר פגיעה כלשהי בפרטיות שמבצעת החברה.

מרכיב מרכזי שחזר על עצמו בנוגע לפייסבוק במסגרת הכתבות, עסק באלגוריתם החיפוש החדש של פייסבוק-ה-Graph Search. בינואר 2013 חשפה הרשת החברתית את מנוע החיפוש הפנימי החדש שלה, אשר מאוחר יותר נכנס לשימוש גם בחשבונות בישראל. המנוע החדש מאפשר למשתמשי הרשת לחפש מקומות, אירועים ובעיקר אנשים, לפי תכונות, היסטוריית השימוש שלהם, המידע שפרסמו על עצמם והדפים שהם עשו להם Like. הידיעה על קיומו של מנוע החיפוש המתוחכם והעצמתי העלתה תהיות בנוגע להשלכותיו על פרטיות המשתמשים. אמנם הנהלת פייסבוק הבהירה כי לא נעשה שום שינוי מבחינת הגדרות הפרטיות של המשתמשים, ומידע אשר אינו מוגדר

כפומבי לא ייכלל בחיפוש של מי שאינו מורשה, אולם ההנגשה של מידע אישי רב ומקיף והיכולת לחפש בקרב כלל המשתמשים תוך הצלבת נתונים שונים שמסרו על עצמם הובילה לגל של כתבות שהזהירו מפני ההשלכות של פיתוח זה על פרטיות הגולשים. כך, למשל, תואר כיצד מנוע החיפוש מאפשר לכל גולש לחפש אחר בחורות פנויות הגרות בסביבת מגוריו (מבין כלל המשתמשים ברשת החברתית), לחפש אחר "גברים שאוהבים חזה גדול", לחפש תמונות של נשים שהיו לאחרונה במועדון מסוים וכדומה. אירוע מרכזי נוסף שהעלה את הרשת החברתית לכותרות התרחש באוקטובר, כאשר פייסבוק עדכנה את הגדרות הפרטיות לבני הנוער המשתמשים בשירות כך שיוכלו לפרסם פוסטים פומביים, אפשרות שהייתה חסומה בפניהם עד אז, וכן שיהיו נגישים בחיפוש פנימי ברשת. עדכון זה, כצפוי, עורר ויכוח ותגובות חריפות בקרב הורים לבני נוער.

במהלך שנת 2013 נחלו פייסבוק וגוגל, שתי ענקיות הטכנולוגיה, הפסדים בבתי המשפט בארצות הברית ובאירופה בתביעות שהוגשו נגדן בגין הפרת תנאי השימוש ופגיעה בפרטיות. הכרעות משפטיות אלה סוקרו בתקשורת הישראלית, אף כי לא בהרחבה. בהסכם פשרה במסגרת תביעה ייצוגית נגד פייסבוק בארה"ב, נקבע כי החברה תשלם פיצויים בסך של 20 מיליון דולרים על שימוש בפרטי משתמשי הרשת החברתית במסע פרסום פנימי שניהלה החברה בשנת 2011. במקרה של גוגל, היו אלו מספר רב של תביעות ברחבי העולם, בנוגע למוצרים שונים של החברה - Street View, Gmail, התקנת קבצי עוגיות בניגוד להסכמת המשתמשים, ועוד. בחלק מהמקרים הגיעה החברה לפשרה או שבתי משפט הטילו עליה עונשים כספיים, אך אלה היו בסכומים שאין בהם כדי להרתיע את החברה מלהמשיך ולבצע פעולות דומות בעתיד. סיקור נוסף על אודות גוגל התמקד בבקשות של מדינות שונות באירופה לבחון את מדיניות הפרטיות המשתנה של גוגל ולדרוש מהחברה שינויים במדיניותה.

"משקפי גוגל" (Google Glass)

מרבית העיסוק התקשורתי בגוגל בשנת 2013 עסק ב"משקפי גוגל", מוצר הדגל החדש ומעורר המחלוקת של החברה, אשר נמצא כיום בשלבי פיתוח מתקדמים ובשימוש של מתי מעט ברחבי העולם, בעיקר מתכנתים העמלים על פיתוח אפליקציות עבור המוצר. לא פחות מ-445 כתבות שעסקו במוצר המדובר (קרי, טקסט הכתבה כולו הכיל את המושג "Google Glass", "משקפי גוגל" או "גוגל גלאס") פורסמו בעיתונות הכתובה המרכזית בישראל במהלך השנה. עדכונים ראשוניים על פיתוח המוצר פורסמו בתקשורת העולמית באפריל, 2012,⁶ אך ערפל רב נלווה לפרסומים על המוצר בתחילת דרכו, ורב הנסתר על הגלוי. וכך, בתחילת השנה תואר הפרויקט כעתידיני. כך למשל כתב הראל עילם בכתבה מ-2 בינואר: "עדיין לא ברור מה בדיוק יהיו היכולות הסופיות של המשקפיים החכמים - נישת מוצר ניסיונית וצעירה"⁷, ו-16 בינואר תחת כותרת

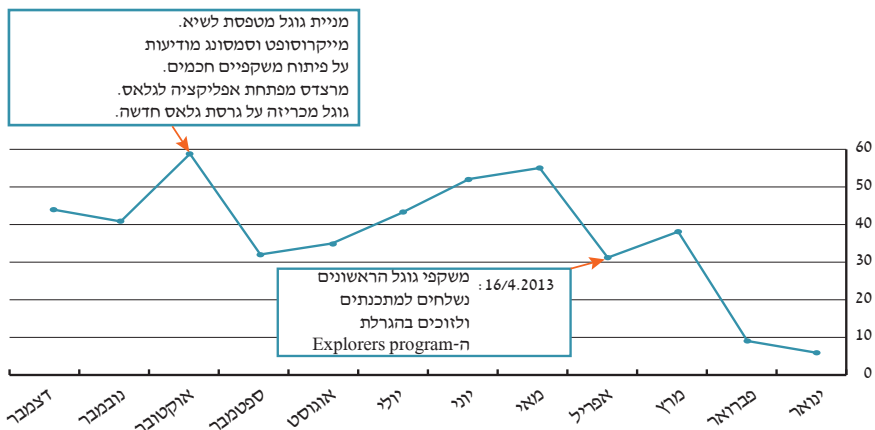
⁶ Goldman, D. (2012, April 4). Google unveils 'Project Glass' virtual-reality glasses. CNN. money cnn.com/2012/04/04/technology/google-project-glass/index.htm

⁷ atmaker, T. (2012, April 4). Google shows off Project Glass. USA Today usatoday30.usatoday.com/tech/news/story/2012-04-04/google-project-glass-augmented-reality/54010466/1

⁷ הראל עילם, "גוגל: אין כרגע תוכניות להצגת פרסומות במשקפי Glass", כלכליסט, 2.1.2013

המשנה "חזון העתידנות של גוגל" נכתב: "כיום ענקית הטכנולוגיה [...] עובדת על פרויקט גוגל גלאס השאפתני שלה, שבנוי סביב משקפיים חכמים שיתחו את העולם שסביב המשתמש ויספקו לנו מידע נוסף".⁸

חודשים ספורים לאחר מכן, עם פרסום תכונות המוצר ושליחתו למתכנתים ולזוכים בהגרלה לקבלת המוצר הניסיוני החל מאפריל 2013,⁹ החל להתפזר הערפל סביב המוצר ויכולותיו. המחצית השנייה של אפריל 2013 התאפיינה בסנוניות ראשונות המבשרות על חווית ה-Glass. סרטונים ראשונים שצילמו המשתמשים באמצעות המוצר הועלו לרשת בימים שלאחר מסירתו, והתקשורת בישראל דיווחה על כך. בד בבד החלו לצוץ גם הביקורות. כבר בחודש מרץ התפרסמו מספר כתבות אשר בישרו על ניסיונות חקיקה בארצות הברית למניעת שימוש במשקפיים בזמן נהיגה. בתחילת מאי, התמקדו הביקורות בחוויית המשתמש המאכזבת מעט של המוצר, הממשק שמופעל ברובו במגע ופחות בעזרת פונקציות קוליות כפי שהוצג בסרטוני התדמית, וחיי הסוללה הקצרים במיוחד. פורסמו גם ביקורות שעסקו בחשש לפרטיות ובמהלך המחצית השנייה של השנה התפרסמו כתבות העוסקות בהצעות חקיקה ברחבי העולם שמטרתן להסדיר את השימוש במוצר כדי למנוע פגיעה בפרטיות וצילום אנשים ללא ידיעתם, וכן אזכורים על אירועים ומקומות שאסרו את הכניסה אליהם עם משקפי גוגל מחשש לפרטיות המשתמשים (כולל, למרבה האירוניה, ישיבת בעלי מניות של גוגל עצמה).

גרף 2 - אזכורים למשקפי גוגל בכתבות שפורסמו בעיתונות הכתובה המרכזית, בהתפלגות לפי חודשים

⁸ הראל עילם, "גוגל מגלגלת את הגולשים: החזית המפחידה של ענקית הטכנולוגיה", כלכליסט, <http://www.calcalist.co.il/internet/articles/0,7340,L-3592047,00.html>.
⁹ 16.01.2013 <http://www.calcalist.co.il/internet/articles/0,7340,L-3593234,00.html>.
 Fox News. (2013, April 16). Google Glass tech specs unveiled. Fox News.
www.foxnews.com/tech/2013/04/16/google-glass-tech-specs-unveiled/; Olson, P. (2013, April 16). Clear Glass: Google's New 'Window To The Internet' Starts With No Ads And Free Services. Forbes www.forbes.com/sites/parmyolson/2013/04/16/clear-glass-googles-new-window-to-the-internet-starts-with-no-ads-and-free-services

המאגר הביומטרי

ב-8 ביולי יצאה לדרך תקופת המבחן (פיילוט) של המאגר הביומטרי, כינוי שניתן לפרויקט העברת תעודות הזיהוי של אזרחי ישראל לתעודות זיהוי חכמות המבוססות על שבב אלקטרוני, המשולב בבניית מאגר מרכזי המכיל את טביעות האצבעות המורות וצילומי פנים באיכות גבוהה של כלל האזרחים במדינה. הפרויקט שמנהל משרד הפנים, החל כבר לפני למעלה מעשור עם פרסומם של מספר מכרזים לניהול מעבר לתעודות זיהוי חכמות, והחל להתעצב כפרויקט לתייעוד ביומטרי של אזרחי ישראל כאשר הציג אותו ראש הממשלה דאז, אהוד אולמרט, בדבריו בפתח ישיבת הממשלה ב-3 באוגוסט, 2008. כבר אז דיבר ראש הממשלה על הקמת מאגר נתונים ביומטרי.¹⁰ במהלך השנים שלאחר ההכרזה, לצד פעילות לקידום הפרויקט, החלו נשמעים קולות בתוך מוסדות השלטון ומחוצה להם נגד הקמתו של מאגר זה. פעילים מטעם "המרכז לעצירת חוק המאגר הביומטרי", האגודה לזכויות האזרח והתנועה לזכויות דיגיטליות עסקו בפעילויות הסברה, השתתפו בישיבות ועדת המדע והטכנולוגיה הרלוונטיות וניסו למנוע את אישור הצעת החוק. הפעילים והמתנגדים מדגישים את הסכמתם עם הצורך במעבר לתעודות זהות חכמות, המכילות שבב אלקטרוני ומידע ביומטרי על המחזיק בתעודה, אך מתנגדים לשמירת נתונים אלו במאגר מרכזי, שמאפשר לגורמים שונים לגשת למידע. מאגר זה אף עלול להפרץ ולסכן בכך את ביטחונם של אזרחי ישראל.

ב-7 בדצמבר, 2009, אישרה הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את חוק הכללת אמצעי זיהוי ביומטריים ונתוני זיהוי ביומטריים במסמכי זיהוי ובמאגר מידע. בשלב זה כללה ההצעה את הגדרתה של תקופת מבחן (פיילוט) שתימשך שנתיים,¹¹ אולם מתנגדי החוק עתרו לבג"ץ ב-20 בפברואר 2012 בתביעה לבטל את החוק ובעיקר את הקמתו של המאגר.¹² העתירה נדחתה, אולם בג"ץ הורה למדינה להגדיר מדדים ברורים להצלחתו של הפיילוט, ולעצב את תקופת המבחן כך שתאפשר לענות על שאלת נחיצותו של המאגר ובחינת חלופות אחרות.¹³ הפיילוט החל, כאמור, ב-8 ביולי 2013 עם הצבתו של עמדות ייחודיות במשרדי משרד הפנים - בתחילה במספר יישובים, ובמהלך ספטמבר התרחב הפיילוט לכלל הארץ.

במהלך שנת 2013 פורסמו 254 כתבות ומאמרי דעה בעיתונות הכתובה המרכזית בישראל שנושא המאגר הביומטרי נזכר בהן (המושגים "מאגר ביומטרי", "תייעוד ביומטרי" ו"תעודות זהות חכמות"), על הטיותיהם השונות, נכללו בטקסט הכתבה). באופן שאינו מפתיע, היה שיאו של הדיון התקשורתי בנושא במהלך חודש יולי, אז פורסמו 101 כתבות בנושא.

¹⁰ משרד ראש הממשלה. (2008, 3 באוגוסט). דברי ראש הממשלה בפתח ישיבת הממשלה.

www.pm.gov.il/PMO/Archive/Spokesman/2008/08/spokemes0308008.htm

¹¹ תומר אביטל, "עכשיו זה סופי: אושרה הצעת החוק להקמת מאגר ביומטרי", כלכליסט, 7.12.2009.

www.calcalist.co.il/articles/0,7340,L-3370445,00.html

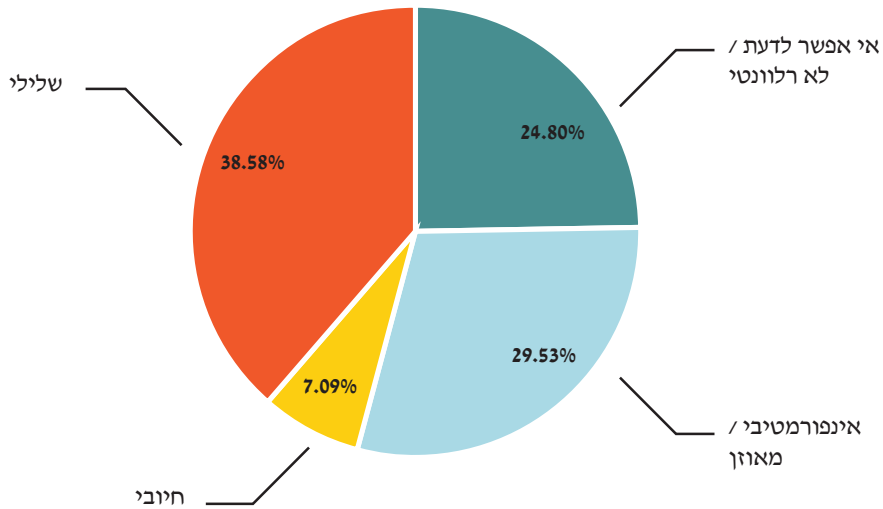
¹² האגודה לזכויות האזרח, "האגודה עתרה לבג"ץ נגד המאגר הביומטרי", 20.02.2012.

www.acri.org.il/he/?p=19689

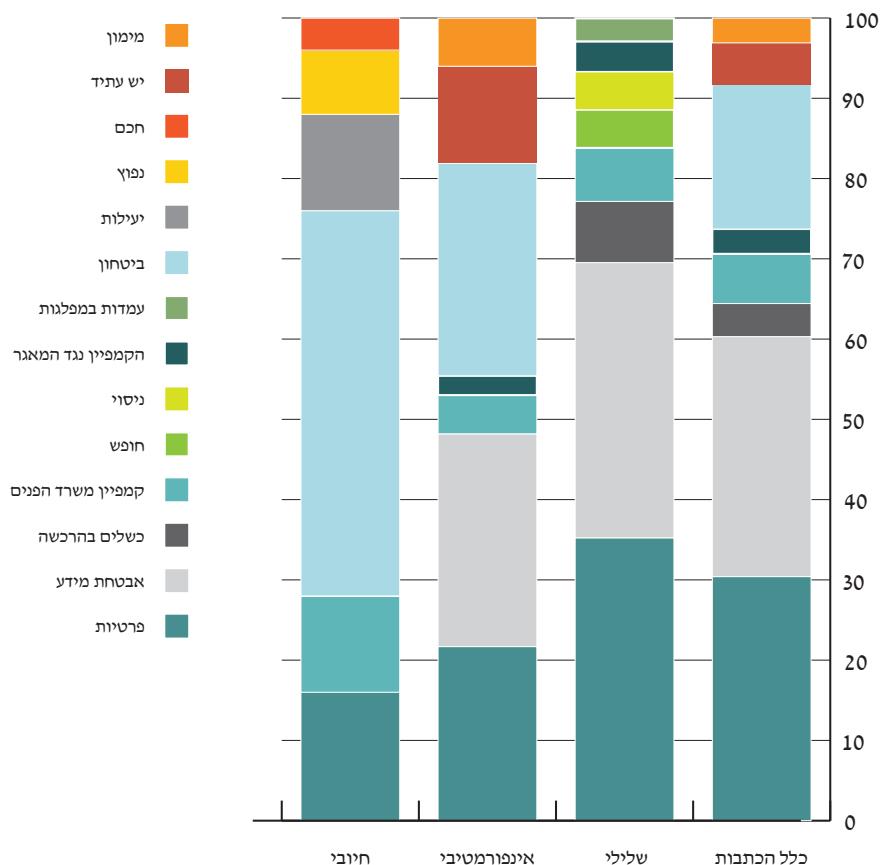
¹³ תומר זרחין, "שופטי בג"ץ: יש לבדוק את נחיצות המאגר הביומטרי", הארץ, 23.07.2012.

www.haaretz.co.il/news/law/1.1783741

ניתוח הכתבות מראה כי הגישה הנפוצה ביותר כלפי הפרויקט היא גישה שלילית, המתנגדת למאגר. כתבות סווגו כמבטאות גישה שלילית למאגר אם הן הכילו אך ורק ביקורת, ולא שילבו בתוכן כלל את טענות הנגד של תומכי המאגר. כ-39% מהכתבות סווגו ככתבות המבטאות גישה שלילית למאגר. כ-30% מהכתבות סווגו ככתבות אינפורמטיביות או מאוזנות: כתבות אשר תיארו את הפרויקט או מסרו מידע אינפורמטיבי בלבד, או כתבות שניתן בהן ביטוי הן לטענות המתנגדים והן לטענות התומכים בפרויקט. כרבע מן הכתבות אינן רלוונטיות לסיווג (נושא המאגר נזכר בהן בהערת אגב) או שאי אפשר היה לגשת לגוף הכתבה בעת ניתוח הנתונים, ורק 7% מהכתבות מבטאות גישה חיובית בלבד, בלי שישולבו בהן טיעוני המתנגדים לפרויקט.

גרף 3 - עמדות הכתבות כלפי פרויקט המאגר הביומטרי

גרף 4 - התפלגות ההקשרים והנושאים המרכזיים בכתבות

מתוך ניתוח נושאי הכתבות המרכזיים אפשר ללמוד על גישותיהם של הצדדים השונים לפרויקט ועל ההקשרים שבהם נידון הפרויקט בתקשורת ככלל, נידון הפרויקט בכתבות בעיקר בהקשרים הנוגעים לפרטיות, לביטחון ולאבטחת המאגר. באופן טבעי, בכתבות שליליות המבטאות ביקורת כלפי המאגר דנו בפרויקט בעיקר בהקשרים הנוגעים לפרטיות (קרי, פגיעה בפרטיות האזרחים בעצם איסוף המידע הביומטרי בידי המדינה, עיסוק בשאלות לאילו גופים תהיה גישה למידע הנשמר במאגר ואילו שימושים עלולה המדינה לעשות במידע כזה בעתיד וכד') ולאבטחת המאגר (דיונים בשאלת ההשלכות שעלולות להיות לפריצה למאגר, סיקור של כשלים באבטחת המידע ועוד). כמו כן עסקו כתבות אלו בתיאור כשלים בתהליך ההרכשה (נטילת המידע בעת כניסה למאגר), קמפיין משרד הפנים (ובעיקר פרסומו של קליפ ראפ במדיה החדשה שעורר גל תגובות מעורבות לאחר פרסומו), והקמפיין נגד המאגר. כתבות אינפורמטיביות או מאוזנות עסקו בנושא בעיקר בהקשר של אבטחת המאגר, ביטחון (תיאור הסיבות להקמת המאגר, הצורך להילחם בתופעת תעודות הזהות המזויפות וגניבת הזהות בישראל, נחיצותן של תעודות זהות חכמות ונחיצות המאגר לשם המלחמה בפשיעה ובטרור) ופרטיות, וכן בהקשרים הנוגעים לעמדתה המתנדנדת של יש עתיד בנוגע לפרויקט (כאשר שר האוצר טען כי

מעולם לא התבטא כנגד המאגר, וחיפוש העלה שמפלגתו דווקא ביטאה עמדה נחרצת נגד הפרויקט בעבר), מימון הפרויקט והקמפיין של משרד הפנים. כתבות חיוביות, מטבע הדברים, עסקו בנושא בעיקר בהקשרים של ביטחון האזרחים, וכן דנו בנושא הפרטיות (בטענות כי המאגר יגן על פרטיות האזרחים כאשר ימנע גניבת זהות באמצעות זיוף תעודות זהות), יעילות המאגר, נפיצותם של מאגרים ביומטריים בעולם והטכנולוגיה החכמה שעומדת בבסיסו של הפרויקט.

פרשת סנואודן ומעקב ה-NSA

ב-6 ביוני 2013 החלה סדרת כתבות של עיתונאי היומון הבריטי "גארדיאן" ג'ון גרינוולד,¹⁴ וזו התפתחה והתנפחה ככדור שלג במדרון תלול. מקורם של הגילויים העיתונאיים של גרינוולד במסמכים סודיים שהודלפו לידי מאדווארד סנואודן, עד לאותו השבוע מנהל רשת אנונימי שהועסק כעובד קבלן על ידי ה-NSA.¹⁵ הגילויים של סנואודן על אודות תכניות המעקב של הסוכנות האמריקנית לביטחון לאומי כללו פירוט של מקורות המידע המודיעיני שלהם, ובהם כל אתרי הרשתות החברתיות הנפוצות, וסוגי הנתונים שנאספו הכוללים רישומי שיחות טלפון, התכתבויות דואר אלקטרוני, צ'אט ווידאו צ'אט, העברות של תמונות וקבצים בין משתמשים ברשת ועוד,¹⁶ ואף מידע אשר הועבר מוצפן על גבי רשת האינטרנט.¹⁷ הגילויים עוררו דיון ציבורי רחב היקף בארצות הברית ובמדינות נוספות, וסקרים שנערכו לאחר מכן מצביעים על מגמה של שינוי בדעת הקהל לגבי איסוף מידע מודיעיני, ועלייה ברמת הדאגה של אזרחים אמריקאים לגבי המידתיות שבהתנהלות גורמי המודיעין האמריקני.¹⁸

¹⁴ Greenwald, G. (2013, June 6). NSA collecting phone records of millions of Verizon customers daily. *The Guardian*. www.theguardian.com/world/2013/jun/06/nsa-phone-records-verizon-court-order

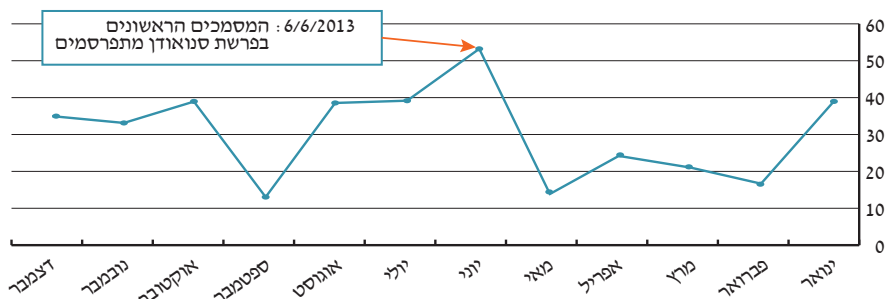
¹⁵ Berger, J. (2013, June 9). Booz Allen Hamilton: Edward Snowden's US contracting firm. *The Guardian*. www.theguardian.com/world/2013/jun/09/booz-allen-hamilton-edward-snowden

¹⁶ Gellman, B., & Poitras, L. (2013, June 7). U.S., British intelligence mining data from nine U.S. Internet companies in broad secret program. *The Washington Post*. www.washingtonpost.com/investigations/us-intelligence-mining-data-from-nine-us-internet-companies-in-broad-secret-program/2013/06/06/3a0c0da8-cebf-11e2-8845-d970ccb04497_story.html

¹⁷ Ball, J., Berger, J., & Greenwald, G. (2013, September 6). Revealed: how US and UK spy agencies defeat internet privacy and security. *The Guardian*. www.theguardian.com/world/2013/sep/05/nsa-gchq-encryption-codes-security

¹⁸ Pew Research Center. (2013). Few See Adequate Limits on NSA Surveillance Program. *Pew Research*

[Internet Project, www.people-press.org/files/legacy-pdf/7-26-2013%20NSA%20release.pdf](http://www.people-press.org/files/legacy-pdf/7-26-2013%20NSA%20release.pdf)

גרף 5 - מספר הכתבות בנושאי פרטיות שפורסמו ב-2013 על פי חודשים

גם בישראל עוררה פרשת סנאוודן הד והשפיעה על הסיקור התקשורתי הנוגע לפרטיות. בחודש שבו נחשפה הפרשה, מספר הכתבות שהעיסוק בנושא הפרטיות היה במרכזן (המילה "פרטיות" נכחה בכותרת או בכותרת המשנה של הכתבה, והכתבה עסקה בנושא רלוונטי לתחום הפרטיות) היה הגבוה ביותר, וגם בחודשים שבאו לאחר מכן לא ירד הנושא מסדר היום התקשורתי. ארה"ב והעיסוק בפרשת סנאוודן תופסים את מרכז הדיון בנושאים הקשורים לפרטיות, כפי שאפשר לראות בגרף 1 שבתחילת הפרק. הכתבות עוסקות בגילויים הנחשפים לאורך המחצית השנייה של השנה - ציטוטים לשיחותיהם של מנהיגי העולם, איסוף מידע על אודות אזרחים של מדינות זרות ואף שיתוף מידע על אודות אזרחים של מדינות זרות עם ממשלותיהן (העברת מידע על אזרחים ישראלים לגורמי מודיעין ישראלים למשל), תגובותיהן של החברות אשר נחשף כי שיתפו פעולה לגילויים אלו ועוד. ככלל, נראה כי העיסוק בנושא הפרטיות לבש צורה אחרת במחצית השנייה של השנה, כאשר עברה ההתמקדות מהחברות הפרטיות ושימוש במידע צרכני-שיווקי, לדיון על מעקב, מעורבות של ממשלות ואיסוף מידע מודיעיני על אזרחים, בין אם בהקשרים בינלאומיים ובעיסוק בתכנית הריגול של ה-NSA ובין אם בהקשר המקומי, עם הפעלתו של פיילוט המאגר הביומטרי.

מ"אבדן הפרטיות" ל-"עידן התעוררות"?

לצד העלייה בסיקור ובעיסוק התקשורתי בפרטיות, גם אופן העיסוק בנושא בתקשורת משתנה. לאורך המחצית השנייה של השנה התפרסמו כתבות ובהן "טיפים" לשמירה על הפרטיות - עצות כיצד לגלוש באופן אנונימי, לשנות הגדרות שיתוף מידע של אתרים או להימנע ממעקב במרחב הציבורי, המלצות על תוכנות ומכשירים שמטרתם לסייע למשתמשים לשמור על פרטיותם או לגלות מי עוקב אחריהם וכדומה.

לצד כתבות שהכריזו על "אבדן הפרטיות" (בשימוש בהצהרות דוגמת "לכולם ברור שהפרטיות מתה"; "הקץ לפרטיות"; "מבזק חדשות: אין לכם פרטיות" ועוד), נראה כי מתפתחת גם מודעות מחודשת, התעוררות של אזרחים להשלכות השליליות של עידן שיתוף המידע ורצון גובר והולך לשנות את המגמה, לעצור את התהליך או לפחות לנתב את כיווני התפתחותו. לקראת סוף השנה, במסגרת סיכומי השנה ובמבט לאחור, דיווחו כתבים גם על תחושה זו של התעוררות ושל הבנה צרכנית-אזרחית של חשיבותן של פרטיות ושל אנונימיות בעידן רווי בטכנולוגיות מעקב.

"פרטיות - יש שטוענים שהיא מתחילה לחזור" כתב דרור גלברמן בכתבת סיכום שנה באתר Mako.¹⁹ דוח תחזיות לשנת 2014 שהתפרסם במעריב, צפה כי בעקבות פרשת סנואודן, נושא הפרטיות ברשת יהיה נושא מרכזי שיעסיק גולשים ועסקים כאחד. "הגילויים של סנוודן היו הראשונים שהצליחו להביא לא רק לקפיצת מדרגה במודעות לשבריריותה של הפרטיות, כי אם גם לצורך דחוף בשמירה עליה", כתב נתן ליפסון TheMarker,²⁰ ואמיתי זיו מבשר: "הפרטיות חוזרת לרשת"²¹.

ימים יגידו אם אכן תתממשנה התחזיות והפרטיות תהיה נושא מרכזי שיעסיק אזרחים וגולשים בשנה הבאה ולאחריה. אין ספק שמעשיו של סנואודן הובילו לעיסוק חסר תקדים בנושא, לצד פיתוחים טכנולוגיים שנויים במחלוקת ופרויקטים ממשלתיים לאיסוף מידע. האם התעוררות כזו תהיה בעלת השפעה על התנהלותן של חברות, מוסדות ומדינות עם מידע פרטי? קשה לקבוע. אך דבר אחד ברור - שנת 2013 שמה את הפרטיות על מפת התקשורת ובמרכז השיח הציבורי.

¹⁹ דרור גלברמן, "יכול להיות שזה לא נגמר", Mako, 26.12.2013. www.mako.co.il/nexter-weekend/Article-744560942df2341006.htm

²⁰ נתן ליפסון, "מסמכי סנוודן: ההלם והתועלת", TheMarker, 30.10.2013. www.themarker.com/magazine/1.2134470

²¹ אמיתי זיו, "רומן סודי או סודות מדינה: כך תסתירו את המידע שאתם לא רוצים שאחרים ידעו", TheMarker, 18.12.2013 www.themarker.com/technation/1.2193157